

„ЗОЛОТОДЗВОННІ ПІСНІ ВИРИВАЮТЬСЯ З СЕРЦЯ НЕВПИННО...”

(Рецензія на: „Київські неокласики: словотворчість / Н. В. Гаврилюк ; відп. ред. Г. М. Вокальчук. – Острог : Вид-во НаУ „Острозька академія”, 2009. – 216 с.)

Збирання і вивчення нових слів, їх систематизація і лексикографічний опис мають велике значення у суспільно-історичному, культурно-пізнавальному та лінгвістичному відношеннях. Дослідження складу, структури, значення, функцій авторських новотворів сприяє вивченню конкретних питань лексикології, граматики, стилістики. Як відомо, українська поетична лексикографія як така на сьогодні практично відсутня, тому постає нагальна проблема у створенні спеціальних словників, у т. ч. авторських лексичних інновацій.

Рецензована праця Наталії Гаврилюк присвячена дослідженню авторських лексичних новотворів у поезії неокласиків – М. Рильського, Ю. Клена, М. Драй-Хмари, П. Филиповича, М. Зерова, – які захоплювалися досконалістю античної лірики, художньою довершеністю французьких „парнасців”, доробком російського „срібного віку”, що поєднувалося з інтересом до української класики, до високої культури мислення та поетичного мовлення. Період творчості поетів „п’ятірнього грона” – 20–30-і рр. ХХ ст. – був складним етапом у розвитку української поезії, незважаючи на появу великої кількості періодичних видань, літературних угруповань („Плуг”, „Гарт”, Аспанфут, „Нова Генерація” тощо), стильових течій та напрямів. Неокласики експериментували у поезії, вони почувалися незручно навіть у близьких їм канонічних версифікаційних формах, поповнюючи таким чином лексикон української мови новими словами.

Цінним у рецензованій праці є опис найчисленніших лексико-семантичних груп серед іменникових, прикметникових, дієслівних та прислівникових новотворів у лексиконі поетів „п’ятірнього грона”. Характерною ознакою ідіостилу київських неокласиків зазначає авторка, є творення індивідуально-авторських іменників, які позначають назви міфічних / вигаданих істот: *півлюдина-півзвір* (М. Зеров), *шалапут-пусторіг* (Ю. Клен); назви явищ природи: *надія-веселка* (М. Рильський), *вітер-піддувало* (Ю. Клен) тощо. Найрепрезентативнішими лексико-семантичними групами індивідуально-авторських прикметників є інновації, які позначають колірні особливості денотатів: *блакитнокрилий*, *весняно-голубий*, (М. Рильський), *мідяно-ржавий* (Ю. Клен), *криваво-золотий* (П. Филипович, М. Рильський); називають емоційно-психічні стани: *радісно-печальний* (М. Рильський), *радісно-чужий* (Ю. Клен), *замріяно-поважний* (П. Филипович) тощо. Серед

дієслів вирізняються новотвори на позначення руху, переміщення в просторі, напр.: *кілометрити, крочити* (Ю. Клен), *прийти-підкратися* (М. Рильський) та ін., серед прислівників – лексеми, які характеризують дії людини, напр.: *...І у фалдах плаща, мов сполохи меча, / Жаровійно виблискують очі.* (Ю. Клен). Особливої уваги заслуговує те, що Наталія Гаврилюк простежила тенденцію, характерну для поетичного лексику ХХ ст., не виявивши серед лексичних інновацій поетів „п'ятірнього грона” таких частин мови, як числівник, займенник та вигук.

Великий науковий інтерес становить укладений авторкою „Словник авторських лексичних новотворів кийвських неокласиків”, у якому, незважаючи на одиничні лексикографічні праці Г. М. Колесника, Г. М. Вокальчук, А. А. Калетник, присвячені словотворчості поетів „п'ятірнього грона”, уперше в українському мовознавстві репрезентовано понад 800 інновацій неокласиків, що, безсумнівно, визначає актуальність рецензованої праці. Надзвичайно цінним є опрацювання Наталією Гаврилюк не лише першовидань творів цього літературного угруповання, а й перекладних віршованих текстів, що дає підстави стверджувати про якнайповніше представлення авторських лексичних новотворів у доробку кийвських неокласиків.

Заслуговує на увагу фіксація у „Словнику...” дати появи новотвору, що умовно уможливорює встановлення першоавторства лексичної інновації. Однак дослідниця погоджується з думками Г. М. Вокальчук, що датування творів далеко не завжди є самодостатнім критерієм, за допомогою якого можна було б достеменно визначити, кому належить пальма першості у створенні відповідної інновації.

Значний науковий інтерес, на наш погляд, становить проведена авторкою під час укладання словника „лексикографічна експертиза”, тобто звірка наявності авторських лексичних новотворів у загальномовних словниках. Наталією Гаврилюк було опрацьовано як найавторитетніші лексикографічні джерела 20–30-х рр. ХХ ст. – періоду творчості неокласиків – (праці Д. І. Яворницького, І. І. Огієнка, Г. Голоскевича), так і найповніші словники сучасної української мови, включаючи словники говірок М. Й. Онишкевича, П. С. Лисенка та ін., що унеможливорює сумніви у достовірності отриманих результатів.

Цінними є укладені авторкою персональні словники авторських лексичних новотворів кийвських неокласиків, у яких чітко простежуються ознаки ідіостилю кожного поета. Зокрема для словотворчості М. Рильського та П. Филиповича характерними є творення юкстапозитів – 80% і 70% від загальної кількості їхніх інновацій відповідно, тоді як М. Зеров, Ю. Клен та М. Драй-Хмара віддавали перевагу афіксальному різновиду морфологічного способу.

Особливої уваги заслуговує подана бібліографія з проблем неології та неографії,

перелік використаних лексикографічних праць та список першоджерел (17 позицій), у яких бачимо не лише літературний доробок неокласиків, а й твори О. Пушкіна, В. Брюсова, А. Міцкевича, перекладені українською мовою поетами „п’ятірнього грона”.

Отже, виконавши копітку роботи, Наталія Гаврилюк за допомогою методу суцільної вибірки уклала „Словник авторських лексичних новотворів київських неокласиків”, збагативши таким чином українську індивідуально-авторську неографію як персональними словниками новотворів кожного автора, так і літературного угруповання в цілому.

Однак на часі перспективним є укладання тлумачних, словотвірних та тематичних словників авторських лексичних інновацій в українській поезії ХХ ст. загалом та київських неокласиків зокрема, основою яких безсумнівно може слугувати наукове дослідження Н. В. Гаврилюк. Також рецензована праця стане у нагоді під час укладання повного реєстру авторських лексичних новотворів у поезії М. Рильського, оскільки авторка хронологічно обмежилася 1930 р. – умовним закінченням „неокласики”, – що дасть змогу простежити словотворчі тенденції поета у другій третині ХХ ст. порівняно з „неокласичним періодом”.

Крім того, наукове дослідження Н. В. Гаврилюк зацікавить науковців, викладачів, аспірантів і студентів філологічних факультетів, слухачів спецкурсів „Українська неологія” та „Українська індивідуально-авторська неографія” та всіх, хто цікавиться проблемами збагачення українського поетичного словника й лексикографічної репрезентації авторських лексичних новотворів.